

Nederlandse namen van boomsoorten: een gemiste kans

H. M. Heybroek

Rijksinstituut voor onderzoek in de bos- en landschapsbouw
"De Dorschkamp", Wageningen

Samenvatting

Er is een lijst verschenen die bedoelt eenheid te brengen in de Nederlandse benamingen van planten in Nederland en België, maar die voor de houtige gewassen verwarring sticht.

Inleiding

Het standaardiseren van Nederlandse plantennamen is een goede zaak. Elke plantensoort hoort één gecanoniseerde naam te hebben, dat voorkomt verwarring en onzekerheid in de communicatie, en maakt het de leek gemakkelijker zich te oriënteren in de toch al zo imponerende soortenrijkdom van de flora. De wetenschappelijke namen werken afschrikwekkend en bovendien zijn ze angstig instabiel, ze veranderen geregeld om allerlei, op zichzelf vaak heel legitieme redenen.

Reeds in 1902 heeft daarom de toen nog zeer jonge Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging het initiatief genomen om tot standaardisatie van Nederlandse namen te komen. Een commissie werd ingesteld, secretaris H. Heukels, en deze begon met een inventarisatie van oude en nog gangbare volksnamen (fig. 1, 2 en omslag). Eén daaruit werd gekozen als de "officiële" Nederlandse naam voor deze plantensoort. Deze namen werden dan ook voortaan in de flora's gebruikt. Zestig jaar lang hebben deze namen stand gehouden, wat niet gering is als je kijkt naar de vele veranderingen die er in die periode in de Latijnse (of beter gezegd: wetenschappelijke) namen opgetreden zijn.

Vanaf 1967 zijn er echter geleidelijk veranderingen ingevoerd. Een deel van die geschiedenis is te vinden bij Bolman (1987). Er waren namelijk ook wel vrij ongelukkige namen in de lijst terecht gekomen. Zo heette *Salix caprea* "waterwilg", en dat terwijl het de minst aan waterige standplaatsen gebonden wilg is! Deze werd dus herdoopt met de veel karakteristiekere naam "boswilg". Men had echter nog ambitieuzere plannen. De botanici wilden ook Nederlandse namen voor de plantengeslachten, en wel zo dat die geslachtsnaam niet gelijkkluidend mocht zijn aan die van een van de soorten van het geslacht, zodat je dus aan de naam direct kon zien of hij betrekking had op het geslacht of op een soort

er uit. Dit werd de Heimansregel genoemd naar prof. dr. J. Heimans, die sterk opkwam voor deze regel, en die hoopte op deze wijze een Nederlandse "binaire nomenclatuur" in te voeren.

Voorbeeld: het geslacht *Erica* heet dophei, dan mag de soort *Erica tetralix* niet ook "dophei" heten, maar wel bijvoorbeeld "gewone dophei". (Dat is best een verdedigbaar streven, al contrasteert het wat met de wetenschappelijke terminologie, waar nu radicaal alle onder-eenheden van een genus die de typesoort van het genus bevatten, dezelfde naam moeten dragen als het genus zelf. Dus: in het "genus *Ulmus* L." is het de "sectie *Ulmus*", en daarin de "serie *Ulmus*" die de typesoort *Ulmus glabra* bevat. Daar worden gelijke namen voor eenheden van verschillende rang dus niet als onoverkomelijk beschouwd).

Een derde reden voor het aanbrengen van wijzigingen in de namen werd gevormd door de wens om de Nederlandse namen die in België en in Nederland gebruikt worden gelijk te trekken.

Een en ander leidde ertoe dat een commissie van vijf Belgen en één Nederlander ontstond die in de (veel te) korte tijd van een half jaar een naamlijst samenstelde, bedoeld "om stabiliteit te krijgen in de Nederlandse plantennamen", zoals het voorwoord zegt (Van der Meijden en Vanhecke, 1986).

Kritiek

Een ieder die zich met standaardisatie van termen bezig houdt weet, dat hij alleen dan goede oplossingen kan vinden en acceptatie van voorgestelde termen kan verwachten als die termen in samenspraak met de gebruikers ervan tot stand zijn gekomen, en als ze berusten op een zorgvuldige inventarisatie van de in de praktijk gebruikte termen. Elke standaardisatie is een kwestie van geven en nemen voor alle betrokkenen. In dit geval zijn dat niet alleen Nederlanders en Belgen, maar ook botanici, bosbouwers en openbaar-groenmensen, boomkwekers en houthandelaren. Dat vereist grote zorgvuldigheid; een dictatoriale benadering is onwenselijk.

Deze basisregel is bij het samenstellen van de Naamlijst helaas in de wind geslagen. Het resultaat is er dan ook naar; tenminste voor de houtige gewassen, want

WOORDENBOEK

DFR

NEDERLANDSCHE VOLKSNAMEN VAN PLANTEN

UIT DE GEGEVENS, VERZAMELD

DOOR DE

COMMISSIE VOOR NEDERLANDSCHE PLANTENNAMEN

BEWERKT DOOR

H. HEUKELS,

SECRETARIS DER COMMISSIE

UITGAVE DER NEDERLANDSCHE NATUURHISTORISCHE VEREENIGING

W. VERSLUYS

1907

Figuur 1 In 1907 werd wel de juiste weg bewandeld: via inventarisatie naar standaardisatie.

daartoe willen we ons in deze bespreking beperken.

Het is hier niet de plaats om die inventarisatie te maken waarop hierboven bedoeld werd. Maar vermeld moet worden dat de Bosbouwvereniging vroeger veel aandacht aan de Nederlandse naamgeving heeft besteed, en er een commissie voor heeft ingesteld, die met een beargumenteerde lijst is uitgekomen (fig. 3). Houtzagers, die in die commissie meewerkte, heeft in zijn handboek (1954) veel van die keuzen overgenomen. Het boek van Boom (1982) dat we voor de wetenschappelijke namen graag als de norm beschouwen, heeft in het gebruik van Nederlandse namen helaas niet altijd een gelukkige hand. Maar daarnaast is er zowel in België als in Nederland een Rassenlijst voor Bosbouwge-

wassen, samengesteld door een door de Kroon benoemde Rassenlijstcommissie; de hierin gebruikte Nederlandse namen zijn ook niet zonder gewicht. Verder staan boomnamen niet los van houtnamen; ieder weet dat de houtnamen een chaos vormen, maar ook in die wereld wordt voorzichtig geprobeerd om verschil te maken tussen aanbevolen en af te raden namen (Boerhave Beekman 1964). Tenslotte heeft ook de ISTA (International Seed Testing Association) getracht te komen tot een internationale standaardisatie van nationale gewasnamen.

Het geheel van de Nederlandse namen van houtige gewassen overziende wordt het gauw duidelijk dat er hier en daar wat rammelt, dat er lacunes zijn, dat een

4. *Pinus Pinaster* Ait. Zoeden.

Galipot.	Strandpijn.
Heksenmast- <i>Dr.O.</i>	Zeeden <i>Velz.</i>
Moscovische den.	Zeepijn(boom).

Vrucht:

Phoebus (*Zulphen, Lochrum*).5. *Pinus silvestris* L. Grove den.

Dan- <i>Z.L.</i>	Knup.
Den- <i>N.Vel., Ly., W.Fr.</i>	Mastboom.
Denne- <i>Gr.Z., Achth.</i>	Mastden.
Denneboom- <i>N.L., Z.L.</i>	Masthout.
Dennenboom- <i>Achth.</i>	Mastspar- <i>L.v.H.</i>
Din- <i>Fr.</i>	Noordsche den.
Dinnebeam- <i>Fr.</i>	Pijnboom.
Green.	Schotsche spar.
Gro(e)neboom.	Spar- <i>Fr.</i>
Groote spar.	Sparrebeam- <i>Fr.</i>
Grouwe spijr- <i>Fr.</i>	Sparreboom.
Grove den- <i>O.Dr., N.O., Tw., Sal.,</i>	Vucht.
<i>N.Vel., Velz., Gr.Z., Achth., Br.O.,</i>	Vuchtenboom.
<i>W.Fr., Utr., Du.</i>	Vuchtenhout.
Grove mast- <i>Br.O.</i>	Vu(u)renhout.
Grove spar- <i>O.Dr., N.O., Velz., Go.,</i>	Wilde pijn(boom).
<i>Utr., Z.H.</i>	

Namen der vruchten:

Denappels (<i>Arnhem</i>).	Rots (<i>N.Vel.</i>).
Fobel (<i>Tw.</i>).	Sparappel (<i>N.Bet.</i>).
Foper (<i>Sa., Gr.Z.</i>).	Vuurmakers (<i>Arnhem</i>).

Vlaamse namen: Bos(ch)spar (P.), Deal (P.), Deen (P.), Dein(e) (P.), Den (P.), Deneboom (P.), Denne(n)boom (P.), Mast (P.), Mastenboom (P.), Pijnboom (P.), Pijnappelboom (P.), Pijn(boom) (P.), Sparappelboom (P.), Sparre (P.), Spër (P.), Sperre(broom) (P.), Sperrenhout (P.).

6. *Pinus Strobus* L. Weymouthden.

Vlaamse namen: Borstelspar (P.), Weemoes (B.), Weimoos (B.).

Figuur 2

Een pagina uit het boek van figuur 1.

zekere standaardisatie wenselijk is en dat daarbij best enkele knopen doorgehakt moeten worden. Maar dan moet je eerst wel weten waar de knopen zijn.

De werkgroep had gelukkig de wijsheid om niet te raken aan de namen van de grote cultuurgewassen; het zou ook wat zonderling staan om vanuit een ivoren toren de Nederlands sprekende boer voor te schrijven om zijn tarwe voortaan "echte tarwe" te noemen. De werkgroep meende ook dat "zo'n naamgeving niet zal worden nagevolgd door instanties die belast zijn met de naamgeving van cultuurgewassen". Helaas heeft de werkgroep zich niet gerealiseerd dat ook eik en iep, douglas en den cultuurgewassen zijn, waarvan je niet eenzijdig namen op kunt leggen, zonder overleg met belanghebbenden.

Voorbeelden

Hieronder zijn enkele voorbeelden verzameld die laten zien welke problemen zich voordoen bij het vinden van de beste Nederlandse namen voor de bomen.

Alnus: voor *A. cordata*, *incana* en *glutinosa* geeft de Naamlijst resp. hartbladige, witte en zwarte els op, terwijl in de praktijk veelal gesproken wordt van resp. Italiaanse, grijze (of ook grauwe) en gewone els. (Boom blundert hier door *A. glutinosa* "grauwe els" te noemen!). Het zou een kwestie van overleg moeten zijn welke namen gekozen worden.

DE NAMEN VAN ONZE VOORNAAMSTE HOUTGEWASSEN

1948

UITGAVE VAN DE NEDERLANDSCHE BOSCHBOUWVEREENIGING

WETENSCHAPPELIJKE NAAM	SYNONIEM	NEDERLANDSE NAAM	GEOGRAFISCHE VERSPREIDING
— <i>lusitânica</i> L.			w. Spanje, Port., Canar. ell., Madeira
— <i>Mahaleb</i> L.		welchselkers	n. Spanje, Frankr., Ital., z. Duitschl., Oos- teurr., Hong., Balkan, Kl. Azië, Iran
— <i>Padus</i> L.		morel, troskers	Eur., midd. Azië tot in Korea, Japan
— <i>Persica</i> Batsch		perzik	z. China
— <i>serotina</i> Ehrh.		Amerikaanse vogelkers, late troskers	N. Scot., Nw. Brunsw., z. Queb., z. Ont.; in Ver. St. w. tot North-Dak.; z. tot o. Tex. en n. Flor.
— <i>spinosa</i> L.		sleedoorn	Eur., n. Afr., w. Azië
— <i>virginiana</i> L.	<i>P. rubra</i> Ait.	Virginsche vogel- of troskers	Can. en Ver. St., o. v. d. Rocky Mnts; z. tot in Kans. en Missouri; o. Appal. geb.; van Delaw. langs de kust
<i>Pseudolarix Kaempferi</i> Gord. ¹⁾		goudlariks, goudlorik	o. China
<i>Pseudotsuga glauca</i> Mayr	<i>Ps. Douglasii</i> Carr. var. <i>glauca</i> Schneid.	blauwe douglas	Utah, Color., Ariz., Nw. Mex., Mex.
— <i>taxifolia</i> Britt.	<i>Ps. Douglasii</i> Carr.	douglas	midd. Br. Col. langs de kust tot midd. Calif.; o. langs o. voet Rocky Mnts, v. midd. Br. Col. tot Color.
— — var. <i>caesia</i> Asch. et Graebn.		vleugelnoot	Trans-Kauk., o. Kl. Azië, n-w. Iran
<i>Pterocarya fraxinifolia</i> Spach		struikvleugelnoot	
— — var. <i>dumosa</i> Schneid.		wilde peer	w., z., midd. en o. Eur., Kauk., n. Kl. Azië, n. Iran
<i>Pyrus communis</i> L.		Amerikaanse eik	N. Scot., Nw. Brunsw., z. Queb., z. Ont.; in Ver. St. w. tot in Minn., Kans.; z. tot in Ark.; o. Appal. geb. tot in Maine
<i>Quercus borealis</i> Michx. var. <i>maxima</i> Ashe	<i>Q. rubra</i> Duroi	moseik	z. Eur., Kl. Azië
— <i>Cerris</i> L.		Hongaarse eik	Maine, z. Ont.; w. tot in Minn., Missouri; z. tot in Georgia
— <i>coccinea</i> Muenchh.		moeraseik	Balkan, z. Ital.
— <i>Frainetto</i> Ten.	<i>Q. conferta</i> Kit.	wintereik	w. Conn., z. Ont., z. Mich., Kans., Ark., Tenn., Virg.
— <i>palustris</i> Muenchh.			w., midd. en z. Eur., Kauk., n-w. Kl. Azië
— <i>petraea</i> Liebl.	<i>Q. sessiliflora</i> Salisb.		

20

¹⁾ Rehder II: *Ps. amabilis* Rehd.

Figuur 3 Omslag en een tekstpagina van een publikatie van de KNBV.

Fraxinus excelsior: onze es zou "gewone es" moeten heten omdat een andere soort van het geslacht, namelijk *F. ornus* in Nederland en België gekweekt wordt! De redenering is niet sterk. Zullen we de boeren dan toch ook maar "gewone tarwe" tegen hun gewas laten zeggen? De Nederlandse en Belgische rassenlijsten noemen de soort "es", en daar moesten we het maar op houden.

Populus deltoides wordt "Amerikaanse populier" genoemd - waarom eigenlijk? En waarom moet hij een Nederlandse naam hebben, terwijl hij buiten arboreta praktisch niet voorkomt? *P. trichocarpa*, een andere Amerikaanse populier, heeft veel eerder een Nederlandse naam nodig, die wordt wel veel geplant. *P. gileadensis* (syn. *candicans*) heeft ook een overbodige Nederlandse naam gekregen, en wel "Ontario populier".

Onze euramerikaanse populieren heten in de naamlijst *P. x canadensis* en Canadese populier. Dit verschil in opvatting tussen botanici en populieren-mensen is bekend en gaat terug op een controverse tussen dr. Boom en de Internationale Populierencommissie. Het is niet helemaal zeker wie gelijk heeft; maar zou dit niet een goede gelegenheid geweest zijn de zaak tenminste eens te overleggen?

Prunus avium heet in de Naamlijst "zoete kers", terwijl de Nederlandse en Belgische bosbouwers, die bijzonder geïnteresseerd zijn in de soort, hem "boskriek" of "boskers" noemen.

Robinia pseudo-acacia wordt in de Naamlijst "robinia" gedoopt; dat lijkt wel een goede oplossing.

Ulmus: de Naamlijst geeft hier *U. minor* met als Nederlandse naam "gladde iep". Dit is een taxonomische inconsequentie. Vroeger onderscheidde men namelijk twee soorten, *U. carpinifolia* en *U. procera*.

De eerste, de veldiep van de Middeneuropese oobossen, is glad van blad en scheuten (tenminste in de adulte vorm); de tweede, die vooral in Engeland en het Middellandse zeegebied voorkomt (zeldzaam in Nederland) is dicht behaard. De twee soorten zijn verwant, en horen (met Aziatische soorten) thuis in de serie *Nitentes* van de sectie *Ulmus* van het geslacht *Ulmus*. De eerste zou men gladde veldiep kunnen noemen, de tweede behaarde veldiep. Nu heeft de nieuwe flora (Heukels en van der Meijden, 1983) m.i. ten onrechte de twee soorten samengevoegd als *U. minor*. Omdat deze combinatie zowel het gladde als het behaarde taxon omvat, kan hij nooit "gladde (veld)iep" genoemd worden.

Ook met de naam "ruwe iep" voor *U. glabra* ben ik weinig gelukkig. Ten eerste is ook de juveniele veldiep (o.a. de "kurkiep") ruw, ten tweede is in Scandinavië een

gladde vorm van *U. glabra* wijd verbreid, ten derde is het wat vreemd om "U. glabra", dat is "de gladde" in het Nederlands "ruw" te noemen. Waarom houden we het niet gewoon op "bergiep" en "veldiep"? Dat doen de Duitsers en de Fransen ook, en zelfs de oude Grieken maakten dat onderscheid. Het klopt oecologisch en qua verspreiding (Heybroek, 1981). In het kader van de nationale campagne tegen de iepziekte is de naam "veldiep" algemeen in gebruik in Nederland.

Veel Nederlanders beseffen trouwens niet dat het accepteren van de naam "iep" voor het geslacht *Ulmus* een concessie van de Belgen is: de gewone naam voor *Ulmus* is in België, en ook in Zeeland, "olm". In de achttiende eeuw heetten in Holland de grootbladige iepen "olm", de middengroep "ipen" of "roode olm" en het kleinblijvende, kleinbladige type "hersleer" (de la Court van der Voort, 1737).

Abies alba wordt tengevolge van de Heimansregel "gewone zilverspar" genoemd, hoewel hij in Nederland veel minder voorkomt dan andere genusgenoten; "Europese" zou karakteristieker geweest zijn.

A. veitchii moest om onduidelijke redenen ook een Nederlandse naam krijgen en is Japanse zilverspar gedoopt - hoewel er vele Japanse *Abies*-soorten zijn en die naam door Houtzagers bovendien al aan *A. firma* vergeven was. *A. nordmanniana*, door Houtzagers en anderen Nordmanden genoemd, heet hier Kaukasische zilverspar, wat verwarring uitnodigt met de Kaukasische spar, *Picea orientalis*. Trouwens, waarom volgen we niet de Belgische rassenlijst en Houtzagers en spreken we van *zilverden* in plaats van zilverspar? Zilverden sluit nauwer aan bij de Duitse naam, en de boom levert tenslotte het dennenhout.

Larix: het geslacht zou "Lork" moeten heten, *L. decidua* "Europese lork". Men kan veel sympathie hebben voor pogingen om oude Nederlandse namen te laten herleven (zie omslag), maar misschien is het hier toch te laat. In de Nederlandse rassenlijst wordt van (Europese en Japanse) lariks gesproken, het is de in Nederland algemeen gebruikte naam. Bij *Larix kaempferi* is de werkgroep even helemaal uitgegleden: hij geeft "goudlork" als Nederlandse naam! Al te veel eer voor onze goede Japanse lariks. Hij kan dan helpen de negatieve bedrijfsuitkomsten te verkleinen, maar goud valt er toch niet mee te verdienen!

Je krijgt het vermoeden dat de werkgroep, bladerend in Boom op zoek naar *L. kaempferi*, gestoten is op *P. kaempferi*: die wordt door Boom inderdaad goudlork genoemd, maar dat is dan ook *Pseudolarix kaempferi*, een fraaie tuinrareiteit uit China! Inmiddels staat deze naam wel in een lijst die normgevend wil zijn, en die ongetwijfeld door velen blindelings gevolgd zal worden (Bolman 1987). Laten wij bomenmensen maar vast-

houden aan "Europese en Japanse lariks" – tenzij misschien onze Belgische collega's een sterke voorkeur hebben voor "lorik".

Picea pungens wordt "blauwe spar" gedoopt, terwijl hij in het vak wijd en zijd als "blauwspar" te boek staat. Toegegeven, dié vorm is een germanisme, maar als je dat wilt bestrijden moet je fijnspar ook "fijne spar" noemen. Misschien is het trouwens nog beter de soort Coloradospar te noemen, en alleen de blauwe variëteit met de naam blauwspar aan te duiden.

Picea omorika krijgt de naam "Servische spar". Waarom mag hij niet omorika of desnoods omorikaspar heten? Dat is zijn oude Servische naam. In de oude Servische liederen werd hij al genoemd in vergelijkingen als: een meisje zo slank als een omorika. Pas in 1875 vond de botanicus Panic de soort in levende lijve in de bergen terug; de gelukkige vinder liet zich later begraven in een kist van omorika-hout. Een naam waar zoveel romantiek in zit laat je toch niet vallen!

Pinus banksiana: de Naamlijst geeft de naam "struikden". Wie zou toch met die naam begonnen zijn? Ieder die de soort kent weet dat je er veel slechts van kunt zeggen, maar niet dat het een struik is: onder normale omstandigheden, en zeker in zijn eigen areaal, is het een kaarsrechte, slanke boom. Als de soort al persé een Nederlandse naam moet hebben, zou "banksiaan" voldoende.

Pseudotsuga menziesii heet in de lijst "douglasspar", een pure boekennaam. De soort heet bij de mensen die ermee werken gewoon "douglas", zie rassenlijsten, alle bosbouwliteratuur. In de Houtencyclopaedie van Boerhave Beekman (1964) staat bij "douglasspar" een sterretje, wat betekent: te ontraden naam. Daarnaast lijkt het gunstig ernaar te streven dat "spar" vooral gebruikt wordt voor (de soorten van) het geslacht *Picea*, en zo min mogelijk voor andere coniferen (zie ook *Tsuga* en *Abies*).

Tsuga heet in de naamlijst "hemlockspar" – een vreselijke boekennaam, die door niemand gebruikt wordt. Waarom mag de boom niet gewoon *tsuga* heten? Dat was immers ook een inheemse naam van die boom nog vóór hij tot wetenschappelijke naam verheven werd. Hemlock daarentegen is oorspronkelijk de Engelse naam voor een giftige plant, de gevlekte scheerling, zie Shakespeare en Keats.

Discussie

De Naamlijst legt duidelijk verantwoording af van de diverse redenen om namen al of niet te veranderen.

Voor ons geldt nog een reden die niet genoemd is. De bomenwereld is erg internationaal, waarin toch veel gewerkt wordt met de nationale boomnamen. Waar mogelijk is aansluiting bij internationaal gebruik dus zeker wenselijk. Als *Abies nordmanniana* in vele talen Nordman fir, – Tanne etc. heet, dan zou het onverstandig zijn in het Nederlands de ingeburgerde naam Nordmanden te vervangen door Kaukasische Zilverspar.

Uit de gegeven voorbeelden blijkt dat het niet eenvoudig is om goede Nederlandse namen te geven. Het is geen wonder dat de werkgroep er niet uit is gekomen, maar hij heeft zijn taak kennelijk onderschat. Het is ook de vraag of het noodzakelijk is om alle gekweekte soorten een Nederlandse naam te geven. Als het kan is het prettig, maar forceren moet je dat niet. Er is in elk geval overleg, zorgvuldigheid en creativiteit voor nodig.

Standaardiseren is een goed streven, maar een mislukte poging tot standaardisering kan alleen maar de verwarring vergroten. Het is hoog tijd de koppen bij elkaar te steken: beter laat dan niet.

Literatuur

- Boerhave Beekman, W. 1964. Elseviers Wood Dictionary. Vol. I. Amsterdam.
- Bolman, J. 1987. Naamlijst van de flora van Nederland en België. *Natura* (5): 103-105.
- Boom, B. K. 1982. Nederlandse dendrologie. Veenman, Wageningen. 454 p.
- Court van der Voort, P. de la. 1737. Byzondere Aenmerkingen over het Aenleggen van pragtige en gemeene Landhuizen, Lusthoven, Plantagiën en aenklevende Cieraeden, etc. Leiden.
- Heukels, H. en R. van der Meijden. 1983. Flora van Nederland. Wolters-Noordhoff, Groningen. 583 p.
- Heybroek, H. M. 1981. The Japanese elm species and their value for the Dutch elm breeding programme. Mededeling Rijksinstituut voor onderzoek in de bos- en landschapsbouw "De Dorschkamp", Wageningen, nr. 202.
- Houtzagers, G. 1954. Houtteelt der gematigde luchtstreek. Deel I. De houtsoorten. Tjeenk Willink, Zwolle. 576 p.
- Meijden, R. van der, en L. Vanhecke. 1986. Naamlijst van de flora van Nederland en België. *Gorteria* 13 (5/6): 87-170.
- Rassenlijst van de bosbouwsoorten etc. 1972, Ministerieel Besluit van 21-4-1972. *Belgisch Staatsblad* van 27-5-1972.
- Rassenlijst van naald- en loofbomen voor bos- en landschapsbouw in Nederland. 1976. Rijksinstituut voor onderzoek in de bos- en landschapsbouw "De Dorschkamp", Wageningen.